

УДК: 378.147.046-021.68:[002.1:616-085.036.8]

КЛІНІЧНА ФАРМАЦІЯ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

доктор медичних наук, Білай І. М.,

кандидат медичних наук, Красько М. П.,

кандидат фармацевтичних наук, Демченко В. О.,

кандидат фармацевтичних наук, Остапенко А. О.,

кандидат медичних наук, Рибалко Т. П.

Запорізький державний медичний університет, Україна, Запоріжжя

Клінічна фармація направлена на досягнення найкращих результатів лікування з найменшою шкодою для здоров'я. За роки викладання клінічної фармації налагодилася послідовність в підготовці до цього важливого для провізора предмету. Таким чином, вивчення цього предмету дало можливість активізувати навчально-практичну діяльність провізорів-інтернів і підвищити якість засвоєння навчального матеріалу з фармацевтичної опіки використання лікарських засобів.

Ключові слова: клінічна фармація, фармацевтична опіка, післядипломна освіта.

доктор медицинских наук, Белай И. М., кандидат медицинских наук, Красько Н. П., кандидат фармацевтических наук, Демченко В. О. кандидат фармацевтических наук, Остапенко А. А., кандидат медицинских наук, Рыбалко Т. П. Клиническая фармация в последипломном образовании / Запорожский государственный медицинский университет, Украина, Запорожье

Клиническая фармация направлена на достижение лучших результатов лечения с наименьшим вредом для здоровья. За годы преподавания клинической фармации образовалась последовательность в подготовке к этому важному для провизора

предмета. Таким образом, изучение этого предмета позволило активизировать учебно-практическую деятельность провизоров-интернов и повысить качество усвоения учебного материала по фармацевтической опеки использования лекарственных средств.

Ключевые слова: клиническая фармация, фармацевтическая опека, последипломное образование.

DMedSci, Bilai I. M., PhD in Medicine, Krasko M. P., PhD in Pharmacy, Demchenko V. O., PhD in Pharmacy, Ostapenko A. A., PhD in Medicine, Rybalko T. P. Clinical pharmacy in postgraduate education / Zaporozhye State Medical University, Ukraine, Zaporozhye

Clinical pharmacy is aimed at achieving the best results of treatment with the least harm to health. During the years of teaching clinical pharmacy, a sequence has formed in preparation for this important subject for the pharmacist. Thus, the study of this subject has made it possible to intensify the educational and practical activities of pharmacists-interns and to improve the assimilation of educational material on pharmaceutical care for the use of medicines.

Key words: clinical pharmacy, pharmaceutical care, postgraduate education.

Клінічна фармація пов'язана з практикою раціонального використання лікарських засобів. Вона направлена на досягнення найкращих результатів лікування з найменшою шкодою для здоров'я. За роки викладання клінічної фармації налагодилася послідовність в підготовці до цього важливого для провізора предмету. Провізори-інтерни переходять до оволодіння предметом клінічна фармація після вивчення фармакології та фармакотерапії на до дипломному етапі освіти. До основи програми з клінічної фармації покладена кваліфікаційна характеристика провізора за фахом "Загальна фармація".

Робоча програма з клінічної фармації розроблена фахівцями у галузі охорони здоров'я, щоб відобразити найбільш відповідні напрямки практики провізора. Це єдина дисципліна на етапі інтернатури провізорів, яка забезпечує оптимальне лікування пацієнтів. Робоча програма розроблена таким чином, щоб бути сумісною із компетентностями, описаними в типових робочих програмах, і відображається у ключових аспектах в межах знань та навичок.

Клінічна фармація дає можливість провізорам розвивати професійну практику як клінічну, яка бере участь у прийнятті рішень стосовно догляду за пацієнтами.

Враховуючи унікальність міждисциплінарного вкладу клінічної фармації та того факту, що вона була розроблена у співпраці з роботодавцями фармацевтичної галузі на практиці, що є надзвичайно корисними.

Задля підвищення якості знань розроблена єдина структура практичного заняття, яка включає контроль початкового і кінцевого рівнів знань, самостійну роботу і практичну частину [1].

Метою роботи є висвітлення значення й особливостей виконання самостійної роботи і практичної частини на заняттях при підготовці провізорів-інтернів.

Завданням практичної частини є формування навичок, необхідних для діяльності провізора у сфері забезпечення лікарів інформацією з клінічної фармації для оптимізації її раціонального застосування.

Провізор повинен орієнтуватися в питаннях, що вирішуються лікарем при проведенні терапії. Якісна клінічна фармація конкретного хворого в клінічній ситуації залежить від кваліфікації провізора, його уміння грамотно контролювати ефективність і безпечність лікарських

засобів. На заняттях робиться основний акцент на повчальні форми практичної роботи, на активізацію навчально-пізнавальної діяльності.

Самостійна робота вимагає інформаційно-пошукової роботи [2]. Провізори-інтерни заповнюють відповідні рубрики або проводять аналіз інформаційних таблиць, складають рекомендації щодо раціонального комбінування препаратів, взаємодії ліків і їжі, профілактики ускладнень клінічній фармації, описують симптоми отруєнь і складають перелік лікарських засобів, необхідних лікарю швидкої допомоги для лікування невідкладних станів, замальовують схеми механізмів регуляції патологічних процесів до точок фармакодинамічних ефектів відповідних лікарських препаратів, обґрунтовують і пропонують лікарям адекватні засоби заміни за відсутності їх в аптеці, здійснюють вибір ліків для лікування конкретних хворих при різних захворюваннях.

Виконання провізорами-інтернами практичної частини передбачає рішення ситуаційних задач, роботу над творчими завданнями, проведення ділових ігор. Ці форми практичної роботи сприяють розвитку навичок користування літературою, умінню узагальнювати і використовувати знання для вирішення професійних завдань.

На практичному занятті демонструють хворих відповідно до теми заняття з відповідною патологією. Знайомляться з апаратурою, яка використовується для оцінки ефективності і безпечності клінічній фармації. Проводять аналіз лікарської рецептури на сумісність препаратів і прогнозують можливість розвитку побічних ефектів лікарських засобів і їх клінічних видів з урахуванням особливостей патологій у даного хворого. Аналізують карти динамічного контролю ефективності і безпечності лікарської терапії, історії хвороби на предмет оцінок якості тих призначень, що проводяться лікарями, з метою контролю безпеки лікарської терапії [3].

Вибір найбільш ефективного і максимально безпечного для хворого лікарського засобу, оптимального способу введення і дозування препарату, частоти його застосування може вирішуватися за допомогою ситуаційних завдань. Основою ситуаційного завдання є побудова оптимальної моделі клінічної ситуації, найбільш характерної для терапевтичного хворого. Крім того, ситуаційні завдання включають питання механізму розвитку захворювань, уміння надати першу допомогу хворому, тактики провізора в конкретній клінічній ситуації, питання побічної дії і взаємодії лікарських засобів, етики і деонтології провізора, уміння провізором визначати конкретний патологічний стан. Деякі завдання присвячені взаємовідношенням лікаря, хворого і провізора, зокрема, запобіганню випадкам відмови у відпусканні лікарських засобів [4]. Звичайно на одне заняття одна тема включає від 5 до 9 ситуаційних завдань.

Таким чином, введення подібних завдань в навчальну практику дало можливість активізувати навчально-практичну діяльність провізорів-інтернів і підвищити якість засвоєння навчального матеріалу з курсу клінічної фармації.

Викладання клінічної фармації вимагає застосування разом з традиційними розробками і курацією хворих різноманітних форм проведення занять, що підвищують якість засвоєння провізорами-інтернами предмета клінічної фармації.

Одним з ефективних методичних підходів у викладанні клінічної фармації є проведення на заняттях ділових ігор з розігруванням ролей, моделюванням ситуацій, в яких беруть участь лікар, хворий і провізор [5].

При розборі конкретної клінічної ситуації, що вимагає глибоких знань фармакодинаміки і фармакокінетики лікарських засобів, їх побічної дії, комбінацій і черговості введення, всю групу провізорів-

інтернів ділимо на "спеціалізовані бригади", що "надають допомогу хворому". В умовах, максимально наближених до практичної діяльності, провізори-інтерни активно працюють, багато дискутують, помиляються і виправляють помилки, знаходячи правильні шляхи рішення ситуації. Якість виживаності знань після такого методу проведення практичних занять набагато вища, ніж при стандартній його схемі, що дозволяє інтенсифікувати процес навчання, надати йому творчий характер, зацікавити провізорів-інтернів, наблизити навчання до реальних клінічних ситуацій.

Важливим у підготовці провізорів-інтернів є сумісні з лікарями і викладачем консультативні обходи в госпітальному відділенні і прийоми в поліклініці. З кожної теми практичного заняття проводиться демонстрація тематичних хворих і клінічний розбір, що сприяє досягненню навчальної мети про необхідність визначення найбільш раціонального рішення конкретного практичного завдання з лікарської терапії.

Крім того, на заняттях до декількох провізорів-інтернів прикріплюється один тематичний хворий. Огляд і опитування дозволяють провізорам-інтернам оцінити конкретну клінічну ситуацію, заздалегідь визначити, від яких захворювань страждає пацієнт, а також аргументувати напрями клінічній фармації, зробити вибір оптимальних лікарських засобів даному хворому.

Суб'єктивні і об'єктивні відомості про хворого, а також аналіз історії хвороби і листа призначення дозволяють закріпити знання з теми, що вивчається, наочно запам'ятати і використати у своїй подальшій практичній діяльності інформацію, одержану на занятті.

Одним з нових типів практичних завдань є проведення експертної оцінки листів призначень в історії хвороби або вищезгаданих протоколах, оформлених провізорами-інтернами. У

роботі ставляться завдання: оцінити правильність вибору лікарських засобів, їх комбінацій з урахуванням форми, стадії хвороби, супутньої патології та інших індивідуальних особливостей організму і внести в лікування свої корективи. Провізори-інтерни відображають дані своєї роботи в узагальненні за експертною оцінкою, де вони детально вказують на наявні помилки в призначеннях лікарів і вносять свої пропозиції з оптимізації лікування хворих, представлених по історіях хвороби і протоколах ефективності і безпеки медикаментозної терапії.

Література:

1. *Белай И. М. Учебно-методическое пособие к практическим занятиям по клинической фармации для провизоров-курсантов по специальности «Общая фармация». – Запорожье, 2011. – 40 с.*
2. *Білай І. М. Проблеми викладання фармакотерапії на курсах підвищення кваліфікації провізорів / І. М. Білай, О. В. Гетало, М. П. Красько, В. О. Демченко, А. О. Остапенко // Міжнародний науковий журнал "Науковий огляд" - 2015. - № 7(17).*
3. *Білай І. М. Часткова клінічна фармація: навчально-методичний посібник до практичних занять провізорів-інтернів зі спеціальності «Загальна фармація» / І. М. Білай. – Запоріжжя, 2014. – 100 с.*
4. *Клінічна фармація для провізорів інтернів: навчально-методичний посібник до практичних занять провізорів-інтернів зі спеціальності «Загальна фармація» / І. М. Білай, О. А. Рижов, Г. М. Войтенко та ін. – Запоріжжя, 2015. – 136 с.*
5. *Чекман І. С. Підручник "Фармакотерапія" – незамінний помічник сучасного фармацевта. За редакцією Б. А. Самури та А. С. Свінціцького / І. С. Чекман // Фармацевтичний журнал. - 2014. - № 1. - С. 103-104.*

References:

1. Bilai I. M. *Uchebno-metodycheskoe posobyе k praktycheskym zanyatyyam po klynycheskoy farmatsyy dlya provyzorov-kursantov po spetsyal'nosti «Obshchaya farmatsyya»*. – Zaporozh'e, 2011. – 40 s.
2. Bilai I. M. *Problemy vykladannya farmakoterapiyi na kursakh pidvyshchennya kvalifikatsiyi provizoriv / I. M. Bilay, O. V. Hetalo, M. P. Kras'ko, V. O. Demchenko, A. O. Ostapenko // Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal "Naukovy oglyad" - 2015. - 7(17)*.
3. Bilai I. M. *Chastkova klinichna farmatsiia: navchalno-metodychnyi posibnyk do praktychnykh zaniat provizoriv-interniv zi spetsialnosti «Zahalna farmatsiia» / I. M. Bilai*. – Zaporizhzhia, 2014. – 100 s.
4. *Klinichna farmatsiia dlia provizoriv interniv: navchalno-metodychnyi posibnyk do praktychnykh zaniat provizoriv-interniv zi spetsialnosti «Zahalna farmatsiia» / I. M. Bilai, O. A. Ryzhov, H. M. Voitenko ta in.* – Zaporizhzhia, 2015. – 136 s.
5. Chekman I. S. *Pidruchnyk "Farmakoterapiya" – nezaminnyy pomichnyk suchasnoho farmatsevtu. Za redaktsiyeyu B. A. Samury ta A. S. Svintsits'koho / I. S. Chekman // Farmatsevtychnyy zhurnal. - 2014. - № 1. - S. 103-104.*